

Бургоева А.Н.

**ЖАШЫ ЖЕТЕ ЭЛЕК БАЛДАРДЫН КЫЛМЫШТУУЛУГУН
АЛДЫН АЛУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮГҮ**

Бургоева А.Н.

**ОСОБЕННОСТИ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ ДЕТЕЙ**

A.N. Burgoeva

FEATURES OF CRIME PREVENTION MINORS

УДК: 343.851.5

Макалада жашы жете элек балдардын кылмыштуулугунун алдын алуу өзгөчөлүгү, мааниси жана максаты баяндалат.

Негизги сөздөр: жашы жете элек балдар, кылмыштуулук, алдын алуу.

В статье рассмотрены значение, цель и особенности, предупреждения преступности несовершеннолетних детей.

Ключевые слова: несовершеннолетние дети, преступность, предупреждение.

The article describes the value, purpose and especially, the prevention of crime of minors.

Key words: minors, crime, prevention.

Жашы жете электердин кылмыштуулугуна каршы күрөшүүдө эң негизги ишмердүүлүктүн багыты болуп, алардын кылмыштуулугун алдын алуу эсептелет.

Жашы жете элек балдардын кылмыштуулугун алдын алуунун максаты – бир гана коомдон алардын кылмыштуулугунун санын азайтууга гана жетишүү эмес, мындан сырткары келечектеги өлкөнү аныктай турган өспүрүм муундардын социалдык жана нравалык жактан ден соолугун чыңдоо болуп эсептелет.

Бул максаттарга жетүү үчүн жашы жете электердин кылмыштуулугун алдын алуу багытында төмөнкүдөй тапшырмаларды чечүү зарыл:

1. Жашы жете элек балдардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын калкка жайылтуу жана коргоо; жашы жете элек балдардын өздүгүн калыптануусунда оптималдуу шарттарды камсыз кылуу жана алардын жашоо шарттарындагы жана аларды тарбиялоодогу терс таасир бере турган булактарды жок кылуу.

2. Жашы жете электердин укук бузуу жүрүм – турумунан коомду коргоо жана социалдык тартипти орнотуу.

3. Укукка каршы жүрүм-турумдан жана коомго жат көрүнүштөрдөн жашы жете электердин коомдук калыптануусунан оолак болуу.¹

Жашы жете электердин кылмыштуулугун алдын алууга катышуучу субъектилердин түркүмүнө төмөнкүлөрдү киргизүү зарыл:

1) Бийлик жана башкаруу органдары.

2) Социалдык тарбия берүүчү институттар, атап айтканда, үй-бүлө, мектеп, маданий мекемелер жана башкалар.

3) Коомдук коргоо органдары, медициналык жана укуктук жактан балдарга жардам берүүчү, жашоонун кыйын жагдайларына туш болуп же жашоонун күтүүсүз жагымсыз жагдайларына жардам берүүчү социалдык коргоо органдары.

4) Укук коргоо органдары жана алардын адистештирилген кызматтары.

Жашы жете электердин кылмыштуулугун алдын алуунун натыйжасы болуп, ал кылмыштуулуктардын келип чыгуусуна чейин алдын алуу иш чараларын жүргүзүү маанилүү. Бул үчүн ата-эне-лерди педагогикалык тарбиялоого тартуу, балдардын мүмкүнчүлүккө жараша интернаттарга жайгаштыруу, балдарды дарылоого жөнөтүү. Мындан сырткары жашы жете электердин кылмыштуулукту алдын алуу үчүн коомго жат көрүнүштөрдү тыюу жана чектөө салуу иш чаралары да эсептелет. Мисалы: жашы жет электерге тамеки жана спирттик продукцияларды сатпоо ж.б.

Учурдагы жашы жете электерди кылмыштуулугуна каршы күрөшүү, ар түрдүү мамлекеттерде жана коомдук институттарда күчөтүлгөн түрдө төмөнкүдөй иш чараларды жүргүзүп келүүдө:

1. Жашы жете электердин кылмыштуулугун социалдык алдын алууда кылмыштуулуктун алдын алуунун ар тараптуу чараларын камтыйт.

Жашы жете электерге кылмыштуулукту жарата турган социалдык терс көрүнүштөрдү жок кылуу. Буга төмөнкүлөрдү киргизсек болот:

Өлкөнүн саясий жана экономикалык жагдайларынын стабилдүүлүгү, официалдуу жана көмүскө жумушсуздукту кыскартуу, мамлекеттик бюджеттин социалдык чөйрөгө карата чыгашасынын өсүүсү, мыйзамдардын коомго жигердүү жарыялоо ж.б. кирет.

2. Кылмышты атайын алдын алууда жашы жете элек балдардын кызыкчылыгына каршы багыттоо.

Жашы жете элек өспүрүмдөрдү кылмыштуулукка түргү берген аракеттик жана наркомания менен комплекстүү такай каршы күрөшүү. Бул үчүн укуктук, экономикалык, социалдык жана идеологиялык чараларды колдонуу керек.

• Укук колдонуу ишмердүүлүктү жана мыйзамдуулукту сактоого негиз болуусу.

¹ Долгова А.Н. Криминология. - М., 2008 г.

- Мамлекеттик органдардын укук чыгармачылык ишмердүүлүгү болуп – жашы жете электерге карата чоң кишилерди кол салуусу үчүн жоопкерчиликти аныктаган жана жөнгө салган жарандык, укуктук, административдик, кылмыш-жазалак, конституциялык ченемдерге карап жакшыртып чыгуу.
- Жашы жете электердин кылмыштуулукка каршы күрөшүнү уюштуруу.
- Методикалык пландык камсыздоо, бул үчүн укук коргоо органдары анын ичинде ички иштер органдарынын өздүк курамын кызматтык даярдоо боюнча сабактарды өткөрүү жана атайын ченемдик укуктук актыларды, методикалык материалдарды кабыл алуу жана иштеп чыгуу².

3. Түздөн-түз алдын алуу. Административдик жана кылмыш-жаза жоопкерчиликти тартылган чоң кишилерге социалдык жардам берүү кызматтарын уюштуруу. Себеби, үй-бүлөдөгү оор кырдаалдардан улам, үйдөн качкан балдарга же балдар үйүнө жайгаштырылган, тарбияланып жаткан балдарга, соттолуп чыккан чоң кишилер терс таасирин тийгизбөөнү алдын алуу максатында жүргүзүлөт.

Жашы жете электердин кылмыштуулугун алдын алуунун чараларынын ичинен эң маанилүүсү жашы жетпеген балдардын кайталап кылмыш жасоосун алдын алуу чарасы болуп эсептелет.

1. Жашы жете электердин кылмыш жасоосуна шарт жана себептерди өз убагында токтоосуз четтетүү үчүн атайын адистештирилген кылмыш иликтөө, тергөөчүлөр, прокурорлор жана соттор боюнча инспекторлордун ишмердүүлүгүн түзүү.

2. Мурда соттолгон жашы жете элек кылмышкерлерден, кылмыштын куралдарын жана шаймандарын өз убагында алып, мамлекетке өткөрүп берүү.

3. Соттолуп эркиндикке чыккан жашы жете электерди татыктуу жашоого укуктук жана моралдык жактан даярдоо жана алардын кийинки жүрүм-турумуна көзөмөл салуу.

Бүгүнкү күнгө чейин, аталган жашы жете элек балдардын кылмыштуулугунун келип чыгуусунун себептери жана шарттары жоюлбай келүүдө. Муну себеби, көптөгөн ченемдик-укуктук актылар кароосуз жана көзөмөлсүз калган балдарды жана өспүрүмдөрдү коргоо боюнча жакшы иштелип чыккан, бирок бул ченемдик-укуктук актылар кагаз жүзүндө гана калып, иш жүзүнө ашпай жатат.

Ар кандай мамлекеттүүлүктүн ар түрдүү өнүгүү этаптарында, атап айтканда, өлкөнүн экономикалык өнүгүү мезгилинде, элдердин реалдуу жашоо шарттарын жакшыртуу жада калса, мамлекет саясий жана экономикалык кризиске учураган мезгилде, да жашы

жете элек балдардын кылмыштуулугун алдын алуу мамлекеттин эң маанилүү тапшырмаларынын бири болуп, алгачкы планга киргизилген.

Ар бир мамлекеттин өлкө жетекчилери, ар дайым укук коргоо органдарына алдын алуу иштерин жогорулатуу эффективдүүлүктө болуусун талап кылган жана кылмыштын алдын алуу боюнча өспүрүм муундарды тарбиялоо үчүн жоопкерчиликти түзүлгүн талап кылган.

Жашы жете электердин кылмыштуулугун алдын алуу – бир гана коомдогу негативдүү жагдайларды четтетүү гана эмес, социалдык коомдун жашоосундагы позитивдүү процесстерди стимулдаштыруу жана аларды колдонуу да эсептелет. Алдын алуу иштерин комплекстүү, пландык, системалык – максаттуу негизде жана бардык багытта ишмердүүлүгүн жайылтуу керек. Жашы жете электердин кылмыштуулугуна каршы күрөшүү ишмердүүлүгүн натыйжалуулугун күчөтүү үчүн, ошондой эле, аз камсыз болгон жана жакыр үй-бүлөдөн чыккан өспүрүмдөрдү тарбиясын жана жашоо чөйрөсүн жакшыртуу үчүн ар дайым максаттуу багытта күч кубат талап кылынат³.

Жыйынтыктап айтканда, менин оюмча жашы жете элек балдардын кылмыштуулугун алдын алуу өзөчө, себеби, коомдун келечегин жаштар түзөт – дегендей эгерде, коомдун жаш өспүрүмдөрүн кылмыштуу жолго аралашуусуна өз убагында бөгөт коюсок жана мыйзамдуу жүрүм-турумга калыптандырсак, анда алар келечектеги чоң курак мезгилинде да, эч качан кылмыш жасабайт. Тескерисинче, коомдо акылдуу жана мамлекеттин ар тараптуу өнүгүүсүнө салым кошо турган инсан болуп калыптанат. Ошондуктан, азыркы учурда чоң кишилердин кылмыштуулугун алдын алдын алуу боюнча иш аракетке караганда, жашы жете элек балдардын кылмыштуулугун алдын алуу, бир канча маанилүүрөк деп эсептеймин. Андыктан, мамлекет жашы жете элек балдардын кылмыштуулуктан алдын алуу менен гана тим болбостон, аларды ар тараптан мыйзамчыл инсан болуп калыптануусу жана өз алдынча жашоону баштоого даяр болуу үчүн ар түрдүү, өтө зарыл иш чараларды жүргүзүүгө милдеттүү деп ойлойм.

Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясы 27.06. 2010.
2. Кудрявцева В.Н., Эминова В.Э. Криминология. - М., 1997.
3. Обухова Л.Ф. Возрастная психология. Издание третье. - М., 2003 г.
4. Долговой А.Н. Криминология. - М., 2008 г.

² Кудрявцева В.Н., Эминова В.Э. Криминология. - М., 1997 г.

³ Долгова А.Н. Криминология - М., 2008 г.